

УДК 330.341

Світова фінансова система: проблеми та перспективи реформування

Свічкарь В.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Анотація

В статті аналізуються процеси реформування світової фінансової системи та міжнародних економічних організацій з часу заснування Міжнародного валютного фонду на Бреттон-Вудській конференції у 1944 р. Особлива увага приділена результатам взаємодії МВФ та «Групи двадцяти» під час світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Відстежені основні етапи розвитку світової фінансової системи. Розглянуто еволюцію розвитку та реформування МВФ. Дана характеристика та оцінка політиці МВФ на різних етапах його розвитку. Обґрунтована необхідність подальшого реформування МВФ з метою кращої адаптації до змін у сучасній фінансовій системі.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд, світова економіка, світова фінансова система, фінансова криза, «Група двадцяти», реформування МВФ, Євросоюз.

Мировая финансовая система: проблемы и перспективы реформирования

Свечкарь В.А.

кандидат экономических наук,
доцент кафедры международной экономики и маркетинга
Полтавского национального технического университета
имени Юрия Кондратюка

Аннотация

В статье анализируются процессы реформирования мировой финансовой системы и международных организаций с момента учреждения

Международного валютного фонда на Бреттон-Вудской конференции в 1944 г. Особое внимание уделяется результатам взаимодействия МВФ и «Группы двадцати» во время мирового финансового кризиса 2008-2009 гг. Отмечены основные этапы развития мировой финансовой системы. Показано эволюцию развития и реформирования МВФ. Дана характеристика и оценка политики МВФ на разных этапах его развития. Обоснована необходимость дальнейшего реформирования МВФ с целью адаптации к изменениям в современной финансовой системе.

Ключевые слова: Международный валютный фонд, мировая экономика, мировая финансовая система, финансовый кризис, «Группа двадцати», реформирование МВФ, Евросоюз.

World Financial System: Problems and Perspectives of Reforming

Svichkar V.A.

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor of the International Economics and Marketing

Department, Poltava National Technical

Yuri Kondratyuk University, Poltava

Abstract

The article is devoted to the process of reforming the world financial system and world economic organizations since the foundation of the International Monetary Fund at the Bretton Woods Conference in 1944.

The aim of the article is to analyze the problems and perspectives of the world financial system reforming to avoid financial crises.

Special attention is given to the results of cooperation of the IMF and the «Group of Twenty» during the world financial crisis 2008-2009. The article mentions the main stages of the historical development of the world financial system: foundation of the Bretton Woods financial system, rejection of the gold standard at the Jamaica Conference, transition to the floating exchange rates, the wave of crises

in the 1990-s, the world financial crisis of 2008-2009. The process of evolution of the IMF within the framework of these global events is considered.

The cooperation of the IMF, the «Group of Twenty» and the EU is considered. The reforms of the IMF and their results are analyzed. The policy of the IMF at different historical stages of its evolution is estimated. Especially is marked the necessity of the further reforms of the IMF for better adaptation to changes in modern financial system.

Key words: International Monetary Fund, international economics, world financial system, financial crisis, G-20, IMF reforming, EU.

Вступ. Сучасні реалії розвитку світової фінансової системи характеризуються посиленням взаємозалежності регіональних і локальних фінансових ринків, їх лібералізацією, інтенсифікацією фінансових відносин, що призводить до формування єдиної глобальної фінансової системи. В даний час глобальна економіка починає набирати обертів та відновлюватися після фінансової кризи 2007-2010 років. Ця криза продемонструвала ненадійність і хрупкість світової економічної системи та необхідність проведення узгодженої політики в сфері фінансового регулювання з метою попередження таких масштабних криз в майбутньому. Важливу роль у ліквідації наслідків економічної кризи відіграють дві міжнародні організації – Міжнародний валютний фонд (МВФ) та «Група двадцяти».

Огляд останніх джерел і публікацій. Питанням функціонування світової фінансової системи в умовах глобальної нестабільності та проблемам її регулювання присвітили свої праці багато вчених. На особливу увагу заслуговують роботи Дж. Боутона [1], Р. Вернона, Ю. Даса [2], Р. Коуза, Р.Нуксе, А. Ругмана, Дж. Сороса, К. Требеша [2], М. Фридмана, Ф. Шпігеля [3] та ін. Так, Дж. Боутон дослідив генезу Міжнародного валютного фонду з моменту його заснування та окреслив коло основних проблем, які виникали на певних етапах розвитку цієї міжнародної організації; в наукових працях Ю.Даса та К. Требеша досліджуються проблеми заборгованості країн світу в

динаміці та визначається роль МВФ в їх подоланні; в працях Ф. Шпігеля досліджуються зміна у відносинах між МВФ та «Групою двадцяти», а також вплив останньої на діяльність МВФ.

Однак розвиток світової фінансової системи, проблем та перспектив її реформування залишається дискусійним, проблеми діючої світової фінансової системи поглиблюються виникають нові виклики. Тому, дослідження проблем та перспектив реформування сучасної та протиріч сучасного глобалізаційного процесу є досить актуальною науковою проблемою.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз проблем та перспектив реформування світової фінансової системи з метою запобігання масштабних кризових явищ.

Основний матеріал і результати. МВФ є глобальною організацією, метою якої є регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами та надання їм фінансової допомоги. Основними завданнями МВФ є [1]:

- сприяння міжнародному співробітництву у валютній сфері;
- сприяння розширенню міжнародної торгівлі та економічному зростанню країн-членів;
- координація міжнародної валютної політики;
- надання допомоги країнам-членам шляхом кредитування;
- надання консультативної допомоги.

МВФ був створений на Міжнародній валютно-фінансовій конференції ООН в Бреттон-Вудсі. Його створення стало основою Бреттон-Вудської фінансової системи, яка вважалася успішною з моменту створення до 70-х років ХХ ст. Однак з розвитком технологій та ускладненням світової фінансової системи недоліки МВФ стали очевидні. Так, втратила актуальність система фіксованих обмінних курсів. Як результат науково-технічного прогресу, з'явилася можливість проводити фінансові трансакції з різних кінців земної кулі. Значно збільшився об'єм руху капіталу між країнами. Всі ці фактори ускладнили діяльність МВФ як гаранта фінансової стабільності.

В 1973 році система фіксованих обмінних курсів була відмінена. Це призвело до різкого зростання волатильності світової економіки. Багаторазове прискорення руху капіталів та товарів ускладнило макроекономічний контроль. І вже в той час структура МВФ потребувала реформування. МВФ вжив певних заходів для оновлення структури, однак вони були недостатніми. Політика МВФ також викликала ряд сумнівів. Діяльність фонду здійснювалася в інтересах країн «першого світу». МВФ спільно із Світовим банком проводили по відношенню до країн, що розвиваються, політику рекомендацій, на основі яких вони мали відкривати свої ринки незалежно від рівня їх розвитку. Це призводило до вільного проникнення транснаціональних корпорацій в ці країни та знищенню їх промислового виробництва. В результаті збільшувалися бідність та нерівність населення.

В багатьох країнах в 1990 рр. пройшли масові протести проти діяльності МВФ. Критика діяльності МВФ змусила керівництво проводити більш обґрунтовану політику на початку ХХІ ст. Однак довіра до фонду була втрачена, а попит на програми кредитування зменшувався. Однак, без сумнівів, глобальний інститут, який відповідає за економічну та фінансову стабільність, світу потрібен. Тому постала необхідність у реформуванні МВФ. З ініціативою реформування МВФ виступила «Група двадцяти», яка об'єднує 19 країн світу та ЄС, в яких проживає $\frac{3}{4}$ населення світу, виробляється 90% світового ВВП та здійснюється 80% світової торгівлі [2].

Під час фінансової кризи перед МВФ та «Групою двадцяти» постало ряд важливих завдань. Вони мали створити інституційне середовище, а також інструменти, які б дозволили стабілізувати світову економіку, ліквідувати світовий валютний дисбаланс. «Велика двадцятка» та МВФ можуть відіграти ключову роль у підтриманні довгострокової стабільності, а також у вирішенні глобальних проблем: бідність, збільшення розриву в рівнях доходів населення, глобальне потепління, вичерпання запасів природних копалин, епідемії, неконтрольована народжуваність, гуманітарні, техногенні, соціальні та стихійні катастрофи.

Розглядаючи еволюцію становлення та розвитку МВФ, можна зазначити наступне. МВФ був створений як центр, який мав забезпечувати консультації та співробітництво між країнами-членами по міжнародним проблемам фінансового і валютного регулювання. Ідея створення такої організації активно обговорювалася провідними науковцями-економістами Великобританії і США наприкінці 1930 – початку 1940 рр. У 1942 році програми створення перших міжнародних організацій були запропоновані Дж. Кейнсом і Г.Д. Уайтом. Ці програми активно обговорювалися в рамках формування ООН і були представлені на розгляд держав-учасниць Бреттон-Вудської конференції. Як результат, були створені МВФ та Міжнародний банк реконструкції та розвитку [3].

Перша реформа МВФ була проведена в результаті значних економічних та політичних змін, які відбулися у світовому господарстві з після II світової війни до кінця 60-х років XX ст. Зокрема, країни третього світу позбавилися колоніальної залежності і долучилися до світових економічних процесів. Західна Європа відбудувала економіку після війни. Зміцнилися позиції Японії. Економічні та валютно-фінансові позиції США як світового лідера були частково втрачені.

Світова торгівля та економічна система стала носити інтернаціональний характер. Золотодевiзна Бреттон-Вудська система, заснована на фіксованих валютних курсах стала перешкодою для швидкозростаючої світової торгівлі. Збільшувалися інфляція та зовнішня заборгованість розвинутих країн, зменшувалися золотовалютні запаси, знецінювалися національні валюти і особливо резервна валюта – долар США. В 1969 році МВФ було введено в обіг новий платіжний засіб – спеціальні права запозичення (СПЗ), але це не вирішило існуючих проблем.

В 1978 році МВФ провів конференцію на Ямайці, де затверджені принципи функціонування нової світової валютної системи. В рамках Ямайської системи країнам-членам надавалося право на використання плаваючих валютних курсів. В 1970-х рр. перед багатьма країнами світу

постала проблема дефіциту платіжних балансів. Для вирішення цього питання МВФ ввів програму додаткового фінансування. Також були розроблені кредитні програми для найменш розвинутих країн світу.

З 1970 року змінилася і географія кредитування. Якщо до цих пір МВФ пропонував кредити головним чином розвинутим країнам (60% всіх кредитів), то в період з 1976 року по 1991 рік на частку розвинутих країн припадало лише 8%, тоді як на країни, що розвиваються – 92% [2]. З 1985 року МВФ фінансує лише країни, що розвиваються, допомагаючи їм у здійсненні економічних реформ ринкового спрямування.

На початку 1990-х рр. МВФ ставить перед країнами, які бажають отримати кредит, такі вимоги:

- позитивне сальдо платіжного балансу для виплати основної частини боргу та відсотків;
- скорочення державних витрат;
- податкова політика, яка спрямована на інвестування підприємництва;
- стабілізація грошового обігу шляхом девальвації;
- максимальне використання ринкових механізмів та конкуренції;
- відміна контролю над цінами та заробітною платою;
- вільний доступ товарів на внутрішній ринок;
- структурна перебудова економіки, перехід її з бюджетного фінансування на кредитне;
- забезпечення стабільності політичної влади [3].

Але як наслідок лібералізації у 1990-х роках країни, що розвиваються, поглинула хвиля криз. Серед таких країн опинилися Мексика, Південна Корея, Індонезія, Бразилія, Аргентина та ін. Фонд недооцінив ризики лібералізації незрілих економік та необхідність адаптації економічних систем до відкритого ринку. Всі ці помилки призвели до усвідомлення необхідності реформування МВФ та створення такої його структури, яка б максимально була адаптована до сучасної фінансової системи.

МВФ дійсно пройшов шлях реформ після хвилі криз 1997-1998 рр. Були започатковані нові умови кредитування, зросла прозорість операцій, була змінена структура фонду. В 1999 році був введений механізм скорочення бідності, а у 2005 році була прийнята програма запобігання зовнішніх шоків [3]. Фонд змінив обмеження доступу до ресурсів МВФ. В результаті таких реформ діяльність фонду стала більш відкритою. В жовтні 2005 року на зустрічі «Групи двадцяти» була прийнята «Постанова про реформування Бреттон-Вудських інститутів». В ній наголошувалося, що МВФ має сконцентрувати увагу на національних та міжнародних питаннях макроекономічної та фінансової стабільності, здійснювати нагляд за розвитком глобальної економіки, міжнародних ринків капіталів, сприяти запобіганню криз та приймати активну участь в їх подоланні [4].

Країни ЄС відіграють провідну роль у діяльності МВФ. Сукупна квота країн ЄС складає 34%, що дає їм можливість впливати на діяльність фонду [3]. Вони також є найкрупнішими акціонерами фонду. В свою чергу МВФ відіграв важливу роль у відновленні та розвитку Європи після Другої світової війни. Завдяки МВФ та МБРР ці країни отримали необхідні кредити для розвитку власних економік. До початку 1980-х років МВФ кредитував переважно країни Європи [3].

Європейські країни відновили співпрацю з МВФ на початку 1990-х рр. після розпаду соціалістичної системи східноєвропейських держав. МВФ надавав державам з перехідною економікою кредити та необхідну технічну допомогу, залучав кваліфікованих спеціалістів для створення банків та міністерств фінансів. І до сих пір МВФ продовжує надавати допомогу країнами, які стикнулися з фінансовими проблемами в процесі євроінтеграції. Так, кредити фонду були надані в різний час Італії, Іспанії, Ірландії, Португалії, Польщі. Найбільш актуальною з 2009 року є боргова проблема Греції, не дивлячись на всі зусилля МВФ та Євросоюзу [5].

ЄС відіграє провідну роль в діяльності «Групи двадцяти». Євросоюз є найкрупнішою економікою «великої двадцятки». ЄС виступає за посилення

міжнародного регулювання фінансової системи, підвищення ефективності фінансового сектору в напрямку стимулювання економічного зростання, створення робочих місць, підвищення конкурентоспроможності національних економік [6].

Криза 2008-2009 рр. стала другою по руйнівним наслідкам після Великої депресії 30-х років ХХ ст. Вона почалася з кризи іпотечного кредитування в США, перші ознаки якої почали проявлятися ще у 2006 році. У 2007 році іпотечна криза стала переростати у фінансову та поширюватися за межі США. Почалася хвиля банкрутств крупних банків. Зокрема, збанкрутував найкрупніший американський інвестиційний банк Lehman Brothers. Далі відбулося зниження котирування на фондових біржах, що ускладнило процедуру фінансування підприємств шляхом розміщення цінних паперів на біржах. Поступово криза охопила всі сфери світової економіки.

Дійсно криза призвела до руйнування фінансових ринків та викликала багато проблем у світовій економіці. Але вона стала стимулом для реформування глобальної фінансової системи та відновлення інтересу до МВФ. «Група двадцяти» стала головним форумом для узгодження позицій світової спільноти у питаннях реформування МВФ. Так, 15 листопада 2008 року у Вашингтоні відбувся саміт «Групи двадцяти», на якому були присутні лідери держав-членів [7]. Основна тематика саміту – підвищення прозорості фінансового ринку, фінансова відповідальність, забезпечення адекватного регулювання, управління ризиками, розвиток міжнародного співробітництва регулюючих органів, реформування міжнародних фінансових інститутів.

Як результат саміту, країни, що розвиваються, отримали більше можливостей для вираження власних інтересів. Був узгоджений план дій по відбудові світової економіки. В остаточному документі були затверджені такі домовленості, як регулювання діяльності кредитних установ, уніфікація стандартів бухгалтерської звітності, надання МВФ відповідальності та ресурсів для відновлення фінансової стабільності [3]. Після саміту ресурси МВФ значно збільшилися. Змінилася і політика фонду. В 2008 році було заявлено про

створення нового інструменту – гнучкої кредитної лінії, що дозволяло країнам, що розвиваються, отримувати кредити без будь-яких умов. Такий інструмент дозволив країнам-членам отримувати кредити без зменшення основних витрат і запобігати відтоку капіталу за кордон. Даною кредитною лінією можна було користуватися у будь-який час.

Реформи, які відбулися в МВФ, змінили відношення до нього країн, що розвиваються. «М'яким» кредитом успішно скористувалися Мексика і Польща. Більш того, фонд заявив про плани змінити умови для всіх видів кредитів, підвищити гнучкість існуючих угод, розширити можливості кредитування, спростити процедуру стягнення боргів, позбавитися неефективних програм.

В 2009 році 20 провідних економік світу провели саміт в Лондоні [4]. В рамках саміту обговорювалися такі питання: контроль над роботою фінансових ринків, стимулювання економічного зростання, зміцнення міжнародних фінансових інститутів, підтримка світової торгівлі, допомога найбільш вразливим країнам. По результатам саміту функції та фінансові можливості МВФ були значно розширені. Також була досягнута домовленість про проведення подальшої реформи МВФ з метою забезпечення більшої репрезентативності країн, що розвиваються, в даній організації. Країнами-членами були прийняті такі спільні декларації: по зміцненню фінансової системи і по виділенню коштів через систему міжнародних фінансових інститутів. В 2009 році було оголошено про емісію перших облігацій МВФ [4]. В цьому році було прийнято рішення про перегляд квот і виділення 5 % квот країнам, що розвиваються. Це значно підвищило їх роль в організації.

В 2012-2016 рр. фінансова політика стосовно країн, що розвиваються, була кардинально переглянута. «М'яка» грошова політика стала проводитися по відношенню до африканських країн. Почали користуватися послугами МВФ і розвинуті країни, такі як Греція, Ірландія, Португалія. МВФ надав ЄС кредит в розмірі 250 млрд. євро для підтримки «слабких» країн Єврозони [8].

Висновки. Отже, можна констатувати, що протягом фінансової кризи був зроблений важливий крок на шляху формування нової, більш ефективної

світової економічної системи. Міжнародні організації, які є відповідальними за фінансове регулювання та стабільність були значно зміцнені. Країни усвідомили необхідність реформування глобальних інститутів та інтенсифікації міжнародного співробітництва. МВФ пройшов довгий шлях з моменту його заснування. Іноді його рішення та політика призводили до зростання економічних проблем в державах, яким надавалися кредити. Але завдяки реформам, які були проведені, МВФ знову став авторитетною організацією, яка відіграє головну роль у світовому економічному регулюванні. Під час кризи МВФ довів свою здатність адаптуватися до нових економічних реалій та відповідати на глобальні виклики.

Роль «Групи двадцяти» в період кризи важко переоцінити. Завдяки спільним зусиллям 20 найкрупніших економік світу був сформований план дій щодо подолання наслідків кризи. Саме «Група двадцяти» відіграла провідну роль у реформуванні МВФ. МВФ став більш адаптований до сучасної фінансової системи. Однак реформи його структури мають продовжуватися. Так, багато країн слабо представлені у системі розподілення квот та голосів, окремі держави страждають від боргового навантаження. Залишається актуальною проблема бідності та нерівності доходів. Над вирішенням цих та багато інших питань мають в подальшому працювати глобальні регулюючі організації.

Список використаної літератури

1. Bouton J. Ten events that formed the IMF / J. Bouton // IMF. In Focus. – 2015. – №9. – P. 8–13.
2. Das U. S. Sovereign Debt Restructurings 1950–2015 / U. S. Das, M. G. Papaioannou, C. Trebesch // Literature Survey, Data, and Stylized Facts. IMF. IMF Working Paper. –2016. – August. – P. 72–74.
3. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.

4. Spiegel F.J. The G-20 and the IMF revisited: reforming global economic governance / F.J. Spiegel. – Webster Groves : Webster University, 2015. – 128 p.
5. European Economic Forecast // Spring 2017, Statistical Annex. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2017_spring_forecast_en.htm.
6. Факти та цифри про Європейський союз та G20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/english/press_corner/all_news/news/2017/32130904_en.htm.
7. Офіційний сайт G20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g20.org>.
8. Офіційний сайт Статистичного агентства ЄС «Євростат» Єврокомісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/Eurostat>.

References

1. Bouton, J. (2016). Ten events that formed the IMF. *IMF. In Focus. Vol 9*.
2. Das, U. S. & Papaioannou M. G., Trebesch C. (2016). Sovereign Debt Restructurings 1950–2015. *Literature Survey, Data, and Stylized Facts. IMF. IMF Working Paper*.
3. International Monetary Fund. Retrieved from <http://www.imf.org>.
4. Spiegel, F. J. (2010). The G-20 and the IMF revisited: reforming global economic governance. Webster Groves ,Webster University.
5. European Economic Forecast. Spring 2015, Statistical Annex. (2015) Retrieved from http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2015_spring_forecast_en.htm.
6. Facts and Data about EU and G20. Retrieved from http://eeas.europa.eu/delegations/english/press_corner/all_news/news/2013/20130904_en.htm
7. G20. Retrieved from <http://www.g20.org>
8. Eurostat. Retrieved from <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/Eurostat>.